

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 12 (8648)

23 МАРТ

2017 йыл

КИШИ ЮМА

НАВРУЗ АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

МЕРЕКЕ

Ветеранды оърметледилер

Ногай районнынъ етекшилер
Уллы Аталык согысынынъ ветераны
Куьнбаттар авыл яшавшысы
Шамшид Шуваковты 95 ясына
толганы ман кутладылар.

Мерекешидитувганкуьнимен
кутламага «Ногайский район»
администрациясынынъ акким-
басынынъ куллыгын юритуьвши
Рашид Шангереев, Согыс, ис,
ыхтыяр саклавшы органлар ветеран-
ларынынъ советининъ пред-
седатели Акманбет Сангишиев
эм баскалар келдилер.

Ветеранга Сый грамота эм
акшалай савга тапшырып, район
орталыгыннан келген конаклар
ога берк ден савлык, онъып яшав
йорадылар.

Куьнбаттар авылдынъ сыйлы
яшавшысы Шамшид Шуваков согы-
ста коьрген кыйынлыкларга кара-
май, буюгунге дейим оззининъ коь-
ннил аьрекетлигин саклаган.

Ветеран конакларды хош коь-
рип алды. Яшав йолы, согыс
йыллар акында хабарлады. Район
етекшилерине разылыгын бил-
дирди. Рашид Шангереев ветеран-
га коьп ийги йоравлар айтты.
«Буьгуьн биз республика етек-
шилер, Ногай район етекши-
лери атларыннан бизим ялгыз
ветеранды тувган куьни мен кут-
лаймыз. Биз ясуьйкенлер алдын-
да, айлак та, ветеранлар алдын-
да коьп затка борышлымыз. Сиз
бизим элди, баьри аьдемлерди
энь де авыр заманында фашист
казасыннан аман акалдынъыз.
Аьр бир ветеран оьсип келеят-
кан несилге уьлги болады», –
деди ол.

Конаклар ман аманласа келип,
Шамшид Шуваков оларды оззи-
нинъ 100 йыллык мерекесине
шакырды.

РАЙОН ДЕПУТАТЛАР ЙЫЙЫНЫ

Сессия озгарылды

Оьткен сабли куьн, 21-нши
мартта, ДР-нынъ «Ногайский
район» муниципаллык районы-
нынъ 6-ншы кере шакыртылган
Депутатлар Йыйынынынъ уйгын-
лав сессиясы озгарылды. Онда
ДР Аккимбасынынъ ДР сырт
территориаллык округы бойын-
ша толы ыхтыярлы ваькилининъ
орынбасары Магомед Омаргад-
жиевич Магомедов, Ногай рай-
он прокурорынынъ орынбасары
Аскер Тоьлевбиевич Дильман-
бетов, «Ногай Эл» ФНКА Йога-
ры Советининъ председатели
Казмагомед Зейнадинович Янбу-
латов эм ерли СМИ ваькиллери
ортакшылык эттилер.

Сессияды депутатларга кара-
тылган кутлав соьзлери мен
янъы сайланган депутатлардынъ
энь эслиси Равиль Календиоров
ашты. Сонъ сессия исин юри-
туьв уьшин председатель этили-

нип депутатлар Айгуль Сагин-
дикова эм секретарь этилинип
Фарида Менлиалиева сайланды-
лар. Солай ок сырасында уьшер
аьдемнен мандатлык эм эсап
юритуьв комиссиялары айырыл-
дылар.

Сонъ депутатлар куьндели-
гиндеги бас сораьга коьшти-
лер: район Депутатлар йыйыны-
нынъ председатели этип Руслан
Кошманбетович Насыровты эм
онынъ орынбасары этип Уьыл-
бийке Донбаевна Шандавовады
сайладылар (онынъ акында сес-
сия карарлары газетамыздынъ
2-нши бетинде бериледи).

Сессияда янъы сайлан-
ган депутатлар алдында
М.Магомедов, К.Янбулатов,
Р.Гапаров, Р.Насыров халк хай-
ырлыгына ислемеге керегин бел-
гилев мен шыгып соьйледилер.

Кутлав

«Ногайский район» МО Депутатлар
йыйынынынъ председатели Р.Насыровка
Сыйлы Руслан Кошманбетович!

Сизди «Ногайский район»
МО Депутатлар йыйынынынъ
председатели этип сайланганы
ман кутлаймыз. Баьри билимли-
гинъизди, сулыбынъызды эм ис
бажарымлыгынъызды районы-
мыздынъ социал-экономикалык
оьрленуьвине эм шешекейле-
нуьвине каратып болагынъыз-
га сенемиз. Халк уьшин аьреке-
тинъиз минсиз эм яваплы бола-
ягына шекленмеймиз. Савлык
сизге эм баьри баславларынъыз-
да уьстинликлер!

«Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ редакциясы.

ТОКТАС

Кабыл
этилинип
алынды

Янъыларда «Ногайский
район» МО-сында Дагестан
Республикасынынъ Акким-
басынынъ ямагат Прием-
ныйы акында Положе-
ниеди беркитуьв акында»
сораь «Ногайский район»
МО-сында ортага салынып
каралды.

Ямагаттынъ эм влаьсттинъ
оьз ара аьрекет этуьв йоллар-
ды беркитуьв, влаьст пен, Даге-
стан Республика Аккимбасы
ман, республикалык эм муни-
ципаллык органлары ман аьлле-
сип болувды эм олардынъ ашы-
клыгын канагатлав, «Ногайский
район» МО еринде ямагат куь-
шлердинъ оьз ара конструктивли
аьрекет этуьв режимин кеплев,
МО-сында ДР Аккимбасы ман
байыр йолыгысуьвлар барысын-
да район яшавшыларыннан язы-
луьв эм авызлама кебинде туьскен
аьризелер мен куллык этуьвди
уйгынлав, ДР Аккимбасы ман
байыр йолыгысуьвлар барысында
берилген тапшырмаларды тол-
тыруьвга тергев салув эм аьри-
зелерде салынган сораьлар ман
байланыста гражданларга ява-
плар йиберуьв мырадта «Ногай-
ский район» МО аккимбасы
К. Янбулатовтынъ тийисли ток-
тасы кабыл этилинип алынды.
Сога коьре «Ногайский район»
МО-сында Дагестан Республи-
ка Аккимбасынынъ ямагат при-
емныйы туьзилген эм Дагестан
Республика Аккимбасынынъ
ямагат приемныйы акында Поло-
жение» (ол Интернет сетинде
«Ногайский район» МО-сынынъ
официаллык сайтында ерлести-
рилген) беркитилген.

Дагестан Республика Акким-
басынынъ ямагат приемныйы-
нынъ етекшиси этилинип
«Ногайский район» МО акким-
басынынъ советниги К. Суьнди-
ков белгиленген.

«Ногайский район» МО адми-
нистрациясы, керекли техника эм
оборудование мен яракландырып,
приемныйдынъ аьрекетин кана-
гатламага керек, эм ол Приемный
«Ногайский район» МО аккимба-
сыннынъ советнигининъ кабине-
тинде аьрекет этеек. Район админи-
страция структуралык боьликлери,
районнынъ муниципаллык учреж-
дениелери ДР Аккимбасынынъ
ямагат приемныйынынъ куллык
этуьвине себеплигин тийгистпеге
кереклер.

БАЙРАМ

Биз бирге

нелигин белгиледи.

Сонъ фестиваль катнасуьвшыла-
ры – муниципалитетлердинъ сани-
ятлар мектеблерининъ художесто-
лык коллективлери мен аьзирленген

уьйкен байрам концерти коьрсети-
ди. Тувган юртты, ногай халкынынъ
коьп оьмирлик тарихин эм аьдет-
йорыкларын данъклайтаган миллет

йырлар эм биовлер баьрисининъ де
эсин каратты, яслардынъ йырлав эм
биов оьнерлери мен сукландырып.
Каравшыларды фестиваль катнасуь-
шыларынынъ туьрли миллетлик бел-
гилери болган оьнерлери мен туь-
зилген байрам коьнъили бийледи.
Байрамда белгили ногай маданият
эм саният аьрекетшилери де катна-
стылар. Айтпага, уьйкен карс кагуь-
лар ман йолыктылар каравшылар
шоьлдинъ «алтын» сесли йырлав-
шысы Зульфия Аджигеримовады.

Фестиваль программасы бойын-
ша конкурс негизинде туьрли театр-
лык коьрсетуьвлер, миллет кийим-
лер презентациясы болып озды.

Эки куьн узагында озгарылган
фестивальде ногай интеллигенция
ваькиллери мен озгарылган йолыгыс
кызыклы оьпти. Баьрисининъ эсин
каратты Патшалык ногай драмтеа-
трынынъ «Кадрия» деген спектакли.

Фестиваль дослык «от ошагын
ягуь» (костер) эм биовлер озгарув
ман тамамланды.

Оьткен эки куьн, 21-22-нши
мартта, Кизляр районнынъ Ново-
крестьяновка авылында «Биз бирге»
деп миллет ногай маданиятынынъ
фестивали болып озды. Онда Даге-
станнынъ Кизляр, Ногай, Тарумов,
Бабаюрт районларынынъ эм Шешен
Республикасынынъ Шелков районы-
нынъ делегациялары ортакшылык
эттилер.

Шара мырады – оьсип келеят-
кан несилди миллет маданиятынынъ
анъ-эдап калымжасы негизинде
патриотлык эм интернационаллык
яктан тербиялав, солай ок Дагестан
халкларынынъ миллетлер ара мада-
ният байланысларын беркитуьвге
себеплик этуьв.

Навруз байрамына рас келген
фестиваль Россиядынъ эм Даге-
станнынъ гимнлериннен басланды.
Бабаюрт районнынъ аккимбасы
атыннан онынъ коьмекшиси Исмаил
Мусакаев шыгып соьйледди. Ол мун-
дай миллет-этнографиялык белгиле-
ри болган шара биринши кере озга-
рылатаганын эм онынъ уьйкен маь-

ЯЗБАДАН СОНЪ

Куллыкты белсенлетпеге борышландырылды

Янъыларда орыс тилинде сойлейтаган яшавшылардынъ маъселелери бойынша Дагестан Республикасынынъ Оькимет комиссиясынынъ кенъеси болып озды. Онда ДР Аькимбасынынъ Халк Йыйынына эткен Шақырувындагы миллетлер ара эм конфессиялар ара тынышлыкты эм татымлыкты беркитуув акындагы ойын яшавга шыгарув соравы каралды.

Ис куьнделигиндеги соравлар бойынша Дагестан Республикасынынъ Миллет политика бойынша министри Т.Гамалей, ДР Намыс эркинлиги эм дин организациялар ман куллык этуув бойынша министри М.Абдурахманов эм баскалар шыгып сойледилер. Т.Гамалей белгилегенлей, Дагестан Республикасынынъ Аькимбасы Рамазан Абдулатиповтынъ Халк Йыйынына эткен Шақырувында республикага 2013-нши йыл мезгилиннен алып етекшилевдинъ тамамларын келтирди.

Оьзининъ Шақырувында Дагестан Республикасынынъ Аькимбасы регионда промышленностьтинъ, авыл хозяйстводынъ, ягарлык-энергетикалык комплекстинъ, курылыс политикадынъ, коммуналлык хозяйстводынъ, коьлик байланыстынъ, налог системадынъ, савлык саклав эм билимлендирувдинъ, яслар политикадынъ, спорттынъ эм баска тармаклардынъ оьсувы мен байланыслы туьрли сорав-

ларды коьрсетти.

Шақырувдынъ иштелигинде Дагестан Республикасынынъ Миллет политика бойынша министерствосынынъ алдында мундай борышлар салганлар: экстремизм эм терроризм идеологиясынынъ яйылувына карсылык этуув; яслар ман яркландырув куллыкты ийгилендирув; дагестаншылардынъ этнокультуралык баскалыкларын саклав; республикада граждандык ямагатын оьрлендирув.

«Регионнынъ онъып оьсувининъ бас шарты Дагестан халкларынынъ маданият аьдетлерин аявлап саклав эм ортакроссиялык культуралык эм граждандык бирликти беркитуув болады», – деп белгилейди Р.Абдулатипов. Бу ой ман байланыслы болып, регионда Дагестан халкларынынъ, сонынъ ишинде мунда яшайтаган орыслардынъ, аьдет, анъ эм маданият баалыкларын оьрлендирув бойынша куллык этилетеганын белгилев керек.

«Дагестан Республика-

сында яшайтаган эм кайтып келетаган орыс миллетли яшавшыларды коьтергишлев» деген 2014-2017 йылларга алынган Патшалык Программа исин бардыраяк. Дагестан Республикасынынъ Аькимбасынынъ Шақырувында дагестаншылардынъ тарихлик эсин кайтадан янъыртувга уйкен маъне берилген. Соны ман байланыслы болып «Ахульго» мемориалы эскериледи. Шақырувда халклар ара эм регионлар ара байланысларды беркитувге, республика тысындагы ердеслерди коьтергишлевге, Дагестаннынъ сыйын коьтеруvgе эс этиледи.

ДР Намыс эркинлиги эм дин организациялар ман куллык этуув бойынша министри М.Абдурахманов айтканлай, ДР Аькимбасы Рамазан Абдулатиповтынъ Шақырувында Дагестаннынъ аьдеттеги дин баалыкларын саклав акында ашык айтылган.

Шақырувда терроризмге эм экстремизмге карсылык этуув, ямагатта оны суймевлик тербиялав уйкен орынды алады. Дагестан Республикасынынъ Аькимбасынынъ айтувына коьре, ыхтыяр саклавы органларынынъ, муниципал властининъ, согыс эм ис ветеранларынынъ, ясуьйкенлердинъ

куьши мен аьдемлердинъ акылында исламга карсы идеологияга карав туьрленген.

Солай ок биз ямагаттынъ анъ-здап яктан аьли ушин де яваплы. Бу яктан Россия эм Дагестан ара байланысты мукаят та беркитуув ушин «Ахульго» мемориаллык комплексининъ курылысынынъ маънеси уйкен. Бу проектти РФ Президенти В.Путин хош коьргени бизге бек маънели.

Оькимет комиссиясынынъ агзаларынынъ эм шақырылганлардынъ шыгып сойлевлериндеги ойларды эске алып, тийисли карарлар алынды.

Дагестан Республикасынынъ Баспа эм информацийлык министерствосы Дагестан кала округлары эм «Кизлярский район», «Гарумовский район», «Ногайский район», «Бабаюртовский район» муниципал районлары патриотлык, граждандык эм анъ яктан тербиялавга, дагестаншылардынъ этнокультуралык баскалыгын саклавга, республикада граждандык ямагаттынъ институтларын оьстирувге, Дагестан халкларынынъ дослыгын беркитувге каратылган яркландырув куллыкты белсен бардырмага борышландырылдылар.

Яслардынъ косымы болсын

Арсен Гаджиев, ДР Яслар ислери бойынша министри:

– Оьзининъ Язбасында республика Аькимбасы ясларды колтыклав соравларында айырым токталган. Айтпага, ол бизим регионимыз яс-явка баславларынынъ толы орталыгы болсын деп республикалык эм муниципал-

лык оьлшемлеринде колдан келген баъри амалларды да коьрмеге керек деген шақырувын этти. Оннан баскалай, Рамазан Гаджимурадович «Машук» деген Сырт-Кавказ форумунда грантлар алган баъри проектлердинъ уьштен бир пайы Дагестаннынъ талаплы яслары ман кызларындыкы (31 проект) деп бел-

гилеген. Ол – бек уйкен коьрсетим.

Оьткен 2016-ншы йылда дагестан яс-явкасы коьп маънели шараларда, форумларда ортакшылык эткен. Яс-явка политикасы республикадынъ баъри ерлерине де тенъ кепте яйылсын деп биз баъри керекли затты да этемиз. Мен яс дагестаншы-

ларымыз солай ок предпринимательлик аьрекетине, авыл хозяйство тармагындагы, инвестиционлык проектлерине белсенли кепте кириспеге тийисли деп санайман. Яшавдынъ баъри тармакларында да яслар косымы залимдей болмага керек. Дагестан Аькимбасы ол затка таймастан уйкен маъне беред.

РЕШЕНИЕ

1-ой сессии Собрания депутатов муниципального района «Ногайский район» Республики Дагестан 6-го созыва от 21 марта 2017 года № 5

Об избрании Председателя Собрания депутатов МР «Ногайский район»

В соответствии со статьями 22, 23 Устава муниципального образования «Ногайский район» Республики Дагестан Собрание депутатов МР «Ногайский район» РЕШАЕТ:

1. Избрать Председателем Собрания депутатов МР «Ногайский район» Насырова Руслана Кошманбетовича.

2. Настоящее решение сессии Собрания депутатов МР «Ногайский район» подлежит опубликованию (обнародованию).

Председатель Собрания депутатов МР «Ногайский район»

Р.Насыров.

РЕШЕНИЕ

1-ой сессии Собрания депутатов муниципального района «Ногайский район» Республики Дагестан 6-го созыва от 21 марта 2017 года № 6

Об избрании заместителя Председателя собрания депутатов МР «Ногайский район»

В соответствии со статьями 22, 23 Устава муниципального образования «Ногайский район» Республики Дагестан Собрание депутатов МР «Ногайский район» РЕШАЕТ:

1. Избрать заместителем председателя Собрания депутатов МР «Ногайский район» Шандавову Увильбийке Донбаевну.

2. Настоящее решение сессии Собрания депутатов МР «Ногайский район» подлежит опубликованию (обнародованию).

Председатель Собрания депутатов МР «Ногайский район»

Р.Насыров.

РЕШЕНИЕ

Заседания 12-ой сессии 3-го созыва депутатов сельского Собрания муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карагасский».

10.03.2017г.

№ 3

В целях формирования Собрания депутатов муниципального района МО «Ногайский район» Республики Дагестан шестого созыва и в соответствии с частью 4 статьи 35 ФЗ-131 «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», частью 1 статьи 22 Устава МО «Ногайский район» Республики Дагестан, Устава МО СП «сельсовет Карагасский»

Решило:

1. Депутата Собрания депутатов МО СП «сельсовет Карагасский» Салимова Асадуллу Байманбетовича, депутата Собрания депутатов МО СП «сельсовет Карагасский» Сагиндикова Руслана Толегеновича делегировать в состав Собрания депутатов муниципального района МО «Ногайский район» РД шестого созыва от МО СП «сельсовет Карагасский».

2. Обязать Салимова А.Б., Сагиндикова Р.Т. и отчетываться о своей деятельности в Собрании депутатов МО «Ногайский район» ежегодно 1-го февраля.

3. Решение вступает в силу со дня его опубликования (обнародования).

Председатель сельского собрания МО СП «сельсовет Карагасский»

А.О.Ильясов

КРЫМ РФ-ГА КОСЫЛГАНЛЫ - 3 ЙЫЛ

Россия ман дайымга бирге

Уьш йыл артта биз уйкен ийги озгериске шайыт болган эдик. Крым Россия элине косылганы сол заманларда бизди бек суйинткен де эди.

Уьстимиздеги йылда сол озгерис болганлы уьш йыл толды. Крым еринде 18-нши март куьни байрам куьни деп белгиленген, эм йыл сайын бу куьн Крым еринде яшайтаган аьдемлер тыншайдылар. Туьрли байрам шаралар боладылар. Бу йыл болса, 18-нши март куьнинде эртенги шакта севастопольшылар эстеликлерге шешекей байламларын салдылар, Симферопольде калашылар Крым язлыгынынъ эсте-

лиги болган, баъри заманларынынъ Халк ополчениезининъ эстелигине, дайымлык отына да гуьл байламларын элтедилер. Керчте бу куьнге автоювырув багысладылар.

Бу куьн Крым халкына уйкен байрам, олар, куьннинъ сувыклыгына карамастан, баъри озгарылган шараларда катнастылар. Кешки шакта аьр бир калада байрам концертлер оздылар.

Крымнынъ Россия элине косылувына багысланган байрамга Россия Федерация Государстволык думасынынъ депутаты Иосиф Кобзон да келди. Аьр бир калада ердеслерин законода-

тельный йыйынынынъ депутаты да кутлап озды.

– Уьш йыл артта бизим коьбисимиз бу майданда бар эди, биз баъримиз де сол ийги озгериске шайыт болганмыз. Бу бизге оьзиннен-оьзи келмеди, аспаннан бир инсан да тасламады. Ол бизим сыйлы россияншылар ман эм Россия Президенти Владимир Путиннинъ куьш салувы ман болды. Биз Россия ман бирге, бирге коьп затларга етиспеге болады,– деди севастопольшыларга законодательный йыйынынынъ депутаты А.Чалый.

Бу байрам куьн Крым еринде кешки фейерверк пен тамамланды.

Г.САГИНДИКОВА.

Сувьретте: Крым еринде байрам белгиленеди.

Саъбийлер бир де авырмасын

Аър бир кеспи керекли эм пайдалы, эм сайлаган кесписине алаал инсанларды коьргенде, парахат боламыз. Соьйтип, янгыларда Уьйсалган авылына конакка барган заманда, кишкей йиеним авырып, оны аьрекетлеп Коясыл авылына аькетпеге туьсти. Сол куьн каты куьн эди, сога коьре врачтын уьйине бармага туьсти. Бизди Гуьлшаар Абдурахмановна Эдильбаева хош алды. Бизим бала уьшин тынышсызланганымызды коьрип турган врач авырган балады колына алып, ийги соьзлер айтып, карды. Соьйтип, ол куьшли авырган саъбийдин авырувын ийги соьзи мен, ис сулыбы ман алды, бизди

де тынышландырды.

Гуьлшаар Абдурахмановна асылы ман – Абрам-Тоьбе авылыннан, ол Менглиновлардын татым эм уьйкен аьелинде оьскен, сонь Махмуд Мектеб авыл орта школасын битирип, Ставрополь каласына мединститутка туьседди. Яс специалист, окувын уьстинликли битирип, суьйикли кесписине янын берип ислейди. Сулыплы врач Нефтекумск район больницасында, Новкус-Артезиан, Коясыл авылларында ислеген. Аьлиги заманда Гуьлшаар Абдурахмановна Коясыл авылында педиатр болып ислейди. Оьзининь иси мен кыскажаклы тек Коясыл авылын-

да туьыл, баска ерлерде де сый-абырай казанган. Бизге де ол, ис куьни болмаса да, оьз коьмегин берди. Сол да аьдемшиликтинь, кеспиликтинь ийги деген белгилери болады.

Гуьлшаар Абдурахмановна оьзин наьсипли хатын деп санайды. Эри Мамед Юсупович пан эки йигит асырап сакладылар, аьли 4 уныкларына куьзленип турадылар. Анасыннь йолын алып барады уьйкен уьылы Марат, ол Железноводск каласында хирург болып ислейди, келини – педиатр. Кишкей уьылы элимиздинь сырт еринде полиция офицери болып куллык этеди. «Меним коршалавшыларым» деп оьктемсийди уьыллары ман хатын.

– Меним бас коршалавшым – меним эрим, ол аьр заман да мени коьтергишлейди, маслагаты ман, кол коьмеги аьр заманда меним касымда, – деп айтады Гуьлшаар Абдурахмановна. Мен ойлайман, коьплеген йыллар бирге яшап, бир-бирисине тирев болып, балалар асырап, оларды яшав йолына салув – кайдай уьйкен наьсип.

Кайсы ерде де яшайдылар ногайларымыз. Коньысы Нефтекумск районьнда яшайтаган ердесимиз Гуьлшаар Абдурахмановна Эдильбаева бизге юьык, эм онынь уьстинликлерине баьримиз де суьйинемиз эм ога беркден савлык эм коьп ийгиликлер йораймыз.

Г. БЕКМУРАТОВА.
Суьвретте:

Г.Эдильбаева.

Устадынъ суьвретлери хабарлайды

Избербаш каласынынъ Маданият дворцинде белгили ногай суьвретшиси, М.Меджитов атындагы Республикалык педколледжинь окутувшысы Шагитбек Казбековтынъ выставкасы ашылды. Выставка Россияда Экология эм Дагестанда Каспий йылларына багысланган эди. Алдын выставкага салынган суьвретлери республикамыздынъ бас каласында саният баалавшылары ман каралып, баа берилген эди. Шатлыклы шаралар аша келип, маданият боьлигининь етекшиси П.Газиева Шагитбек Казбеков тек талаплы педагог эм зейинли суьвретши болып калмай, уьстинликли журналист, конаксуьер уьй иеси, коьримли аьел басшысы экени акында да айтып кетти.

– Онынъ ислери – ол Дагестаннынъ табиятына багысланган суьвретлер, пейзажлар, натюрмортлар, жанрлык композициялар. Выставка кала яшавшыларын эм кала конакларын еримиздинь аьлемет муьйислери мен таныстырув амал болады, –деп белгиледи ол.

Выставка уйгынлануву ман Шагитбек Халимбек уьылын онынъ ис йолдаслары, дослары кутладылар, айтпага, олар Республикалык педагогикалык колледжинь суьвретшиси А.Алескеров, педагог С.Багомедова, «Бизим Избербаш» деген газетасынынъ редакторы

М.Касумова. Олар суьвретшиге каратылган коьп йылы соьзлерин багысладылар. С.Багомедованынъ белгилеви мен, Шагитбектинь художестволык дуныясы бек ярасык.

– Онынъ суьвретлеринде аьдемнинь табият пан байланысы ашык коьрине-ди. Аьр бир суьврети мен суьвретшинь оьскенин сезесинь. Озгарылатаган выставка кеспилик оьлшеми бойынша ярык эм бек кызыклы, – деди С.Багомедова.

Ногай шоьлдинь коьркин, йыллардынъ туьрли шаklarын коьрсеткен суьвретлери эм тувган Дагестаннынъ ярасык муьйислери, айтпага, тенъиз янындагы Избербаш каласы, тав йогарындагы Гергебиль, ясыл оьленге ютылган Кубачи, Согратль, Кахиб авыллары выставканынъ каравшыларына шынты, таза, исси суьйим мен карайтаган эди. Ол затлар суьвретшинь оьз исине, яшавга, аьдемлерге, онынъ тоьгеректегилерине, оьз ерине суьювин коьрсетеди. Экспозицияда уьылынынъ шынты суьйими мен толтырылган онынъ атасына багысланган суьвретине де бас орын бериледи. Баска суьвретлеринде ана, окутувшы-кыскажаклылар, оьз тоьгерегинде уллы саниятын, ярасыктыкты оьрлендирип келген кыскажаклылар коьрсетилгенлер.

Суьвретте: *шарадан коьринис.*

ИЙГИ АЬДЕМ АКЫНДА

Авыл мектебининь етекшиси

Он йыл артта Махачкаладынъ туьбиндеги Бас Сулак авылынынъ орта мектебининь етекшиси этип Элеонора Забит кызы Исаковады беркитедилер. Кыскажаклы Махачкаладагы педагогикалык институттынъ биологиялык боьлигин окуп битирген. Ис аьрекетин ол оьз авылындагы мектебте баслайды. Йогары кеспилиги уьшин мектеб етекшиси «Дагестаннынъ билимлендируьвининь отличниги» деген сыйлы атына тийисли этилген.

Элеонора Забит кызынынъ етекшилиги мен узак йыллар бойында мектебинь педагогикалык куллыгы туьрленип кел-

ген. Ерли мектебти окуп битирген окувшылар буьгуьнлерде элимиздинь эм республикамыздынъ туьрли ошакларынынъ студентлери боладылар. Олардынъ кайбиревлери окутувшы кесписин сайлап, тувган мектебинде куллык этип келедилер. Россиядынъ Баьтири, Афганистанда намыслы кепте борышын толтырган, йигитлик коьрсеткен Загид Загидов мектебинь оьктеми болады. Буьгуьнлерде ол – полициядынъ полковниги. Айтпага, мектеб выпускниклери Н.Котельникова, З.Абдуллаева – медицина илмилерининъ кандидатлары. Даниял эм Джамалдин республикада белгили болган

тележурналистлери болып аьрекет этедилер. Елена Вострикова эм А.Гаджиева – бокс бойынша дуныядынъ эм Европа чемпионатларынынъ призерлары. Кайсы ерде аьрекет этсе де, олар тувган мектеби мен байланысларын йоймай келедилер.

Мектебинь ис коллективи бир неше кере районнынъ, каланынъ эм Дагестан Республикасынынъ Билимлендируьв министерствосынынъ Сый грамотасына эм разылыгына тийисли этилген. Буьгуьнлерде орта билим ошагында 727 окувшылар билим аладылар эм 76 окутувшылар ис аьрекетин бардырадылар.

Ис коллективи каланынъ 160 йыллык мерекесин йолыкпага аьзирлик коьреди. Э.Исакова оьзи етекшилеп келетаган ис коллективи акында яны суьйип хабарлайтаганын коьресинь. Ис коллективи берк аьдетлер негизинде кепленген эм бир татым аьел болып аьрекет этпеге шалысады. Мектеб окутувшылары эм окувшылары уьйкен коьнзил коьтерилисте «ЭкоКаспий» деген экологиялык тербиялавга каратылган программады йылы йолыктылар. Ол Каспий тенъизининь эм онынъ ягасынынъ тазалыгын эм фаунасын саклавга каратылган.

Бас Сулак авылы Каспий

тенъизи бойында ерлескен коьп миллетли авыллардынъ бири-си деп саналады. Авылда коьп йыллар бойы татым аьел болып ногай, орыс, кумык, лак, авар миллетлери эм баска миллетлердинъ ваькиллери де яшап эм ислеп келедилер.

Мине сосы уьйкен эм коьп миллетли авылынынъ орта мектебининь етекшиси – ногай кызы Элеонора Забит кызы Исакова. Биз де ога эм онынъ ис коллективине келеекте де йогары етимислер сагынмага суьемиз.

А. КУЛТАЕВ.
Махачкала.

ЭСТЕЛИКЛИ ЭСКЕРУЪВЛЕР

Владимир Коренякодынъ шоьлде калдырган ызы

(Басы 8,11-нши номерлерде)

Россия илми Академиясынынъ Археология институтында ислеген, коьримли археолог-кавказовед, тарих илмилер докторы В.И.Марковин коьп йыллар узагында Ногай шоьллигиндеги (Южно-Сухокумск, Бажиган, Ачикулак, Махмуд-Мектеб, Карагас эм баска авыллар янын-дагы) кум адырларды да тергеген.

1984-нши йылда ол булай деп язган: «Куьнбаттар Каспий бойындагы адырлар кум буйратларына усаган бурынгы тенъиз кумларынынъ козгалатаган кесеклери эсабында коьп ягыннан тегис орак кепли кумлар боладылар. Эсетаган еллердинъ аркасы ман олар йыл узагында 10 метр ерге дейим йылысадылар. Соьйтип, еллер археология затлары ятып калган бурынгы топыракты эм ердинъ материк кесеклерин ашадылар. Мунда неолит заманнынъ, ез, скиф-сармат эм орта оьмирлердинъ материалларын коьрмеге болады. Бу хронология яктан туьрли кепли материаллар бирерде янлы-янында, оьзлерининъ алдынгы яткан орынларыннан эректе яйрап ятадылар. Материал тергевге кыйынлы, ама соны заман вакытлары бойынша кесеклерге боьлгенде, ол мунда болып озган тарих ислери акында кайдай ды бир анъламларга етиспеге амал береди».

Ногай тарих-уьлке танув музейине келетаганлар коьрмеге болатан археология алатларынынъ коьбиси сол ок кум адырларында табылганлар. Кременъ тасынынъ йинъишке ярты йылтыравык пластинкаларыннан аьзирленген ис алатлары эм оклардынъ ушлары тас оьмирининъ заманындыкы боладылар. Ез оьмириннен савлай саздан яллатылып ясалган савытлар эм бир неше ез алатлары сакланган. Скифлер эм сарматлар заманлары да бек аьрув коьрсетилинген: кыры йылтыратылып кара саздан ийленип этилинген кабалар эм шоьлмеклер, ез эм темир ок ушлары, кылышлар эм суьнъгилер ушлары, туьрли кепли мойыншаклар эм баска алатлар.

В.Кореняко оьзи де бир неше кере кыр экспедициялар сырасында сондай кум адырларында болган. Биз Владимир Александровичке ол илми тилине Ногай тарих-уьлке танув музейининъ коьп археология экспонатларын киргисткени уьшин бек разымыз. Болса да онынъ кызыксынувларынынъ илми ягы археология тергевлерининъ япсарларынынъ да аргы бетине шыгады. 1993-нши йылда биз (В.Кореняко, К.Бальгишиев, А.Ярлыкапов, Е.Желтов) болып Ногай районынынъ оьликлерине кыр экспедициясы сырасында бардык. Соларда алынган суьвретлер, ногай сынтасларынынъ 400-ден артык фотосуьвретлери, Ногай тарих-уьлке танув музейине берилди. Бу материал илми ягыннан уьйкен байлык эди. Муннан сонъ 2011-нши, 2014-2015-нши йылларда Ногай, Кизляр эм Бабаюрт районларынынъ ногай оьликлерине тагы да уьш экспедициялар уйгынланды.

Москвадагы Шихабутдин Марджани атындагы илми эм маданият программаларды колтыклав фондынынъ коьмеги мен йогарыда белгиленген фотоматериалларды баспадан шыгармага амал табылды. Бу китаптинъ аркасы ман илми тилине уьш юзге ювык ногай сынтасла-

ры киргистилди. Китаптинъ авторлары арасында В.Кореняко ман К.Бальгишиев те бар.

Китаптинъ авторлары сынтаслардагы текстлерди, солардынъ кеплерин эм оювларын ногайлардынъ ислам динине сенуьви эм эрлердинъ эм хатынлардынъ кийимлери, ыспайлыклары эм аьректи мен байланыстырадылар. Айырым эс араб язувы ман адабиат тилинде язылган XVIII-XX оьмирлердинъ язувларына берилген. Бу китап тек айырым специалистлерге тувыл, ол солай ок тюрк тилли мусылман халкларынынъ тарихи эм маданияты ман кызыксынатаган коьп санлы окувшыларга да каратылган. Китап 2016-ншы йылдынъ басында баспадан шыкты. Уьйкен оькинишимизге, Владимир Александрович Кореняко оьзи, бу китап дунья ярыгын коьргенше санавлы куьнлер калганда, топырак болды эм ол соны колына алмага эм окумага уьлгирмеди, ама сонынъ ишиндеги онынъ язылган соьзлери китап окувшылары уьшин дайымга сакланып калдылар.

Ногай тарих-уьлке танув эм П.Багратион атындагы Кизляр тарих-уьлке танув музейлеринде «Терекли-Мектеб тоьгерегиндеги кумлар», «Терекли-Мектеб», «Ногай термелери», «Ногай оьлиги» деп аталган, суьвретши Шеблыкнинъ колы ман ясалган аьлемет ыспайы пейзаж суьвретлери сакланды. Аьр бир пейзажга суьвретши сонынъ ясалган йылын (1925 й.) эм оьзининъ атын эм тукумын язып калдырган.

Бу яркын туьсли бояклар ман язылган пейзажлар, эм 1925-нши йыл деген (кайдай ды бир излев-тергев экспедициясы ман байланыслы болмаган) белгиси, эм суьвретшининъ (белгили эм боьтен де атаклы болып саналмайтаган) тукумы – бу затлар баьриси де излестируьв эм сораствырув аьрекетине таянган илми эм художествольк ашувды куьте эди. Кореняко бу исти де мойынына алды эм бираз кесек заманнан оьзининъ излестируьв материалларын баспалады. Соьйтип ол тек специалист-кавказоведлерге белгили болган, коьпте мутылып басланган суьвретшининъ тукумын яньыдан яшавга кайтарды.

Соны ман бирге Владимир Александрович окувшылар уьшин яс эм талаплы ногай графиги Алибек Койлакаевтинъ атын ашты.

Аьлимнинъ анъсыздан дуныядан таювы онынъ баьри планларын да бузды. Ол Ногай шоьллигин суьйип алды эм, 20 йылдан артык заман ишинде ога кайтып келип, онынъ тарихин уьйренуьвге оьзининъ косымын этти. «Мен бу халкты суьйдим, мен ога ювык болдым», – деп айтатан эди ол бизим арамызда бардырылган узак заманлы коьнъилли хабарласувлардынъ аьр бирисинде.

Ногай шоьллигининъ ога муьсиревли яшавшылары сонынъ боьригоьзли эм курткашашлы кенъ данъылларында Владимир Александрович Коренякодынъ калдырган ыспайы яркын ызын бир заман да юлкып тайдырмаслар.

К. БАЛЬГИШИЕВ,*Ногай тарих-уьлке танув музейининъ директоры.*

25-нши март – МАДАНИЯТ КУЛЫКШЫСЫНЫНЪ КУЬНИ

Мазагиб Шариповка – 80 йыл

Яньыларда оьзининъ 80 йыллык мерекесин РФ ат казанган маданият кулыкшысы, композитор, йырлавышы Мазагиб Шарипов белгиледи.

Дагестаннынъ маданият министрствосы министр Зарема Бутаевадынъ етекши-

леви мен, маданият эм саният аьрекетшилери композиторды сыйлы мерекеси мен кутладылар. Ден савлык, узак оьмир йорадылар.

Мазагиб Шарипов 1937-нши йылдынъ 5-нши мартында Кули районынынъ Хосрек авылында тувган. 1964-

нши йыл Дагестан патшалык университетининъ анъпедагогикалык факультетине окумага туьскен, Лак районынынъ Кумух авылындагы анъшколасында директор болып ислеген, сонъ Дагестан хор ямагатынынъ яваплы секретари, Дагестан маданият училищенинъ окув кезегининъ заведующийи болган.

Ол бала заманнан алып оьз халкынынъ анъын ем йырларын суьйген. Фольклорга суьйимин ол дайымларга саклаган.

Озган оьмирдинъ 70-нши йылларында М.Шарипов йыр язатан белгили композитор болды. Онынъ шыгармалары концертлерде, радиода йырланган. 50 яратувшылык йылы ишинде композитор 700-ден артык йыр язган.

Суьвретте: М. Шарипов.

БИЛИМЛЕНДИРУЬВ ЯШАВЫННАН

Еньуьвшилер белгиленди

Ногай районында «Аьлиги заманнынъ билимлендируьвинде интерактивли технологиялар» конкурсынынъ муниципальи кезеги озгарылды. Билимлендируьв оьблигининъ район школаларынынъ баслангыш класслар окутувшыларынынъ исин тергейтаган методисти Минат Джуманбетовадынъ айтувына коьре, аьлиги заманнынъ билимлендируьвинде интерактивли технологиялар окутувшыларга эм окувшыларга окув аьрекетин уйгынлавдынъ компьютерлик эм аьдеттеги йосыкларын кулланмага амал береди. Эдиге авыл орта школасынынъ баслангыш класслар окутувшысы Барият Давлетова «Бас-

лангыш школасында дерислерде информационлык коммуникативли технологияларды кулланув» деген тема бойынша проект аьзирлеген. Ол 1-нши класста деристинъ кесеклерин коьрсетти, деристе тергев ислер, компьютерлик тестлер этилди. Деристе окутувшы балалар ман, ата-аналар ман косылып, мультфильмлерге сюжетлер этедилер.

Карасу авыл орта школасынынъ окутувшысы Фарилда Зарманбетова интерактивли технологияларды 4-нши класста орыс тил дерисинде кайтип кулланмага керегин коьрсетти.

Эдиге авыл орта школасынынъ окутувшысы Ази-

зат Махмудова «Орыс тил эм адабиат дерислеринде интерактивли технологияларды кулланув» деген проект коьрсетти, дерислерде туьрли программаларды кулланув акында хабарлады.

Карагас авыл орта школасынынъ окутувшысы Кумисхан Койлубаева «Молекулярная физика» темасына дерис берди эм физика дерисинде интерактивли технологияларды кайтип кулланмага керегин коьрсетти.

– Окутувшылар проектлери кызыклы эди. Олар ислерин республикалык конкурста коьрсетееклер. Биз оларга уьстинликлер йораймыз, – деди М.Джуманбетова.

АСЯ МУСАКАЕВА.

Катнаспага шакырамыз

Россия Федерациясында коьп йыллар бойы «Почта России» ФГУП-тынъ баславы ман озгарылатан савлайроссиялык конкурсынынъ уьйкен сыйы бар Дагестан Республикасында да.

Бу йыл «Лучший урок письма-2017» конкурсынынъ регионалык кезеги

12 номинациялар бойынша озгарылады. Айтпага, 2117-нши йылга хат: Россия табияты 100 йылдан сонъ калай болак?», «Бар сондай кеспи – Тувган ерди коршалав...», «Экология йылына багысланады: Россия табиятын саклав уьшин мен не зат этемен» эм сон-

дай баскалар.

Окувшыларды эм окутувшыларды бу конкурста катнаспага шакырамыз.

Соравларыньыз бар болса, Кизляр почтамтыннан билмеге боласыз.

А. ШПАК,
ДР УФС Кизляр
почтамтынынъ етекшиси.

СОЦИАЛЛЫК ТАРМАГЫНДА

Хатын-кызларды оьрметлеп

«Ногайский район» МО-сындагы КЦСОН кулыкшылары оьз кулыкларын белсенли бардырадылар. Олар аьр бир байрамга багыслап, оьзлери канатлаштаган ясуьйкенлер мен туьрли шаралар озгармага шалысадылар.

Яньыларда «Ногайский район» МО-сындагы КЦСОН-нынъ ясуьйкенлердинъ куьндизги ял алув оьблигининъ кулыкшылары Хатын-кызлар байрамына багыслап, байрам шарасын озгардылар. Хатын-

кызлар байрамына багысланган шара «Рандеву» кафесинде шатлыклы озгарылды.

Шарады озгарувга Ногай район бойынша ФСЗН 5000 маьнет акшалай карьж шыгарган. Шарада 20 хатынлар катнастылар, оларга занъыраган ногай йырларын Бегали Курутурсунов та йырлап эситтирди.

Бу куьнги байрамды белгилевге йыйналган конакларды «Ногайский район» МО-сындагы КЦСОН етекшисининъ орынбасары

М.Картаева кутлап кетти.

Кешликти боьликтинъ куьлторгы М.Кулунчакова ман ЛФК инструкторы М.Саитова юриттилер. Йыйылган хатынлар оьзлери де йырлар йырладылар, ятлавлар окыдылар, туьрли конкурслар озгарылды.

Шарадынъ ызында келген, ортакшылык эткен хатынларга шешекейлер эм эстелики савкатлар берилди.

З. ОРАЗБАЕВА,
КЦСОН боьлик етекшиси.

Бизди ойландырып сама озар

Устимиздеги йыл Россия Президенти Владимир Путинниъ карары ман элимиз бойынша Табиат йылы деп белгиленген. Тоъгерегимиздеги табияттынъ аъдем яшавын-да тутатаган орыны акында коьп кере айтылган эм язылган. Соларды кайтараламай, соьзимиздинъ басында ок алдымызга салынган маънели темага ювык болайык.

Табиат эм тоъгерек якты коршалав акында соьз басланса ок, бизге де тек дуныядынъ, элимиздинъ табиат сораулары тувыл, ал деп оьз еримиздинъ аьлиги коьрки, онынъ ашылып турган яралары ярк деп коьринедилер. Аьллер юмсак кепте айтканда мактагандай тувыл, тувра айтсак, табиат баъле-казасына айланган.

Янъыларда «Дагестанская правда» республикалык газета-сыннан белгили академик, профессор, экономика илмилер докторы Алибек Аджиевтинъ дуныядан тайганы акында билдик. Бу аьлим Дагестаннынъ сырт ягын-дагы шоьллердинъ кумланып барувын иркуьв ниет пен «Бархан» деген илми проектининъ авторы эди. Оьзи тири заманында ол соны республика Оькиметине яшавга шыгарув мырады ман йиберген. Ама бу маънели проектти яшавга шыгарув уьшин тийисли карыж табылмаганлык-тан ол сонда аьли де шанъ басып ятады. Эндигиси аьлим оьзи бизден кеткен сонъ, онынъ сондай ийги ниети толтырылар деген сеним тая бередит. Республикада ызгы заманларда тав районларына маъне берилип туры. Болса да эрте-кеш бу оьткир сорауды шешпеге туьсеек, неге десе табият баъле-казасыннан биревимиз де кашып кутылмаякпыз!

Соны ман йылымыз Табиат йылы деп билдирилген. Тек йыл деген санауды айлардан туьзилген, солар сувдай агып кетер де калар. А табият маъселелери сондай да уйкен, олар бир йылдан тувыл, он йылдан шешилсе ийги дер эдик. Сол себептен сорау коьп йыллар бойы алдымызда турайт. Табиат йылы болса, аьр биримиз тоъгерек ягымыздагы яшав орынымызга, авага, еримизге, сувла-

рымызга эс этип эм соны саклап баслав керегин эсимизге салув уьшин беркитилген. Аьлиги РФ Президентиндеги табиятты коршалав аьрекети, экология эм коьлик сораулары бойынша айырым ваькили Сергей Иванов Табиат йылында Россияда этилинеек шараларды айта келип, йыл озса да, оькимет табиятты коршалав маъселелерин шешуьвди койып болмайды, неге десе солар бизим ердеги яшав оьмиримиздинъ асыл сораулары экенин белгилеген.

«Дурыс, бир йыл ишинде Россиядынъ баъри табият сорауларын да биз шешип болмаякпыз. Ама ол зат янъы экологиялык программаларын, боьтен де йогагы экологиялык стандартларды яшавга киргистуьв уьшин, мысалы, автомашина терезесиннен йол шетине тасланган кокыс – ол йырткышлык эм намыссызлык экенин эске салув уьшин аьруьв баслав болар деп сенемиз», – деген С.Иванов. Онынъ айтуды ман, Табиат йылында патшалыгымыз бойынша 294 миллиард маънет акша оьлшеминде 600 шаралар оьткерилген.

Кокыс дегенде, бизим коьз алдымызга ызгы йылларда районымыздынъ туьрли ерлеринде: халк язда ял алатаган табият муьйислеринде, курылыс юритилегаган майданларда, тувра мал отлакларында, йол бойларында яйрап яткан кызыл, ак кербишлер, сиселер, шиферлер кесеклери, пластиктен этилинген затлар, оьлген уй айванлары, полиэтилен дорбалары келеди. Полиэтилен дорбалары акында айырым айтув керек. Солар йылдан-йылга бизим кенъ кырларымызды яппага туры. Кайсы якта да сол дорбалардынъ ушканын, терек бутакларында «байрак» болып елпилдегенин коьремиз. Онавдан ети аьдемнинъ сол баълеге яны авырымаса да, уьшеввиндики сама шаншып та алатан болар, тек биревимиз де бу маъселеди авыл администрациялары, район экология комитети алдында коьтермеймиз.

Полиэтилен дорбалары деймиз, сонъгы заманларда ерли эм кырдан келетаган арендаторлар авыл поселение ерлеринде карбызды полиэтилен пленкалары астында оьстирип, куьзде онъы-

сын йыйнаса да, пленкаларды йыймага «мутадылар». Терекли-Мектебтен Карагас авылына дейим юрсенъиз, сондай коьп тийисизликлерди коьрмеге бола-сыз. Онлаган гектар эгин кырлар эм мал отлаклары заяланып ятырлар! Пленкалар болса, 10-20 йылдан ширимейдилер. Сонынъ уьшин 100-200 йыллар оьтпеге керек. Биздеги табият маъселелери шешилуьв орынына йылдан-йылга тек авырлана бередит.

Тагы бир аьлемет маъселеди айтпага туьседит. Коьп йыллардан бери район авылларын-да Терекли-Мектеб авылды коьп ушатпай, «аш Оьрсий, Оьрсий алай-булай» деп соьйлейтаганларды эситкенмиз. Ызгы 15-20 йыллар ишинде район орталыгына авыллардан, сонынъ санында конъысы Шешен Республикасыннан да коьп аьеллер коьштилери эм энди ги де коьшедилер. Олар, эгер алдынгыдай кепте оьз авылларын мактап, Терекли-Мектебти ушкары коьрип келген шаклы район орталыгынынъ табият-санитар аьлери ийгиленер демеге туьспейди. Патриотизм оьзинънинъ туган юртынъа да, аьлиги заманда яшайтаган еринъе де бирдей болмага керек.

Табиат йылы янъы басланып туры. Соны ман байланыста республика калалары эм районларында, бизим районда да экология дерислери, субботниклер, тоъгерек столлар, баска туьрли шаралар оьткерилер. Солар бизде алдын да оьткерилип келгенлер. Сол себептен, энъ кереклиси, быйыл Табиат йылы деп кышкырув тувыл, ама аьр аьдем юрегинде туган ери, яшаган юрты, онынъ сувы, авасы, топырагы уьшин шынты таза сезимди тувдырув болады.

М. ХАНОВ.

Суьврете: *бу ызаннынъ иеси карбызларын йыйнаса да, пленкасын йыйнамага «муткан».*

Яшавшылар белсенли катнаскан

Табиат йылы ман байланыста Ногай районында авыл ерлерин эм авыллар тоъгереклерин тийисли аьлге келтируьв бойынша акция оьткерилген. Ерлерди тазалав иси ДР Муфтиятынынъ баславын колтыклав ниетте «Тазалык – диннинъ яргысы» деген шакырув астында эм район аькимбасынынъ тапшырувын толтырув ниетте озгарылган. Бу акцияда баъри де авыл межигитлери ортакшылык эткенлер.

Районнынъ дин билимлендируьв боьлигининъ куллыкшысы Али Арслановтынъ айтуды ман, орамларды эм авыл тоъгереклериндеги ерлерди тазалавга баъри учреждениелер эм организациялар куллыкшылары шыктылар. «Шакырувга солай ок оьз авылларын тийисли йорыкка келтирмеге суьбетаган авыл яшавшылары да, авыл Советлери де косылдылар. Яшавшылар оьз уйлерин, йоллар ювыкларындагы ерлерди тазаладылар, бавларына карав бердилер. Соны ман бирге Уллы Аталык согысында ян берген аьскершилердинъ эстеликлерине де эс бермей калмадылар. Ширик тереклерди эм кавраган бутакларды шыгарып аькетуьвде йол служба куллыкшылары эм авыл администратциялары ярдамластылар. Соьйтип, субботник куьнинде ис коллективлери оьз тапшырмаларын толтырдылар. Санитар куьнинде баъриси окувшылар ман бирге районнынъ баъри де 16 авылларынынъ эки мынъга ювык яшавшылары катнастылар», – деп билдирген А.Арсланов.

«Ногайский район» МО администратциясынынъ аькимбасынынъ куллыгын юритуьвши Рашид Шангереев ерли эм республикалык маънелиги болган йоллар бойларын тазалав ягыннан уйкен куллык юритилгенин, солай ок уйшиликтеги кокыслар йыйылатаган ерлер, энвиллер кепке келтирилгенин белгилеген.

Р.Шангереев субботниклерди уйгынлав аьдети – бек ийги баслав эм ол Ногай районында белсенли кепте аягына туратаганына сенимливин билдирген. «Биз баъримиз де совет заманларын-да субботниклер кайтип оьтетаганын эсимизде тутамыз. Ол шынты байрам эди, соларга баъриси де оьз эрки мен келгенлер. Сондай куллыктан сонъ бир аьдем де орамга кокыс тасламага ымтылмаган. Сол себептен субботниклерди оьткеруьв оьсип келеяткан несиллер уьшин де пайдалы, неге десе олар уйкенлерден коьрим аладылар», – деген ол.

Субботниклерди уйгынлавшылардынъ айтуды ман, соларды озгарув бек керекли, сондай шаралар яшавшыларды тоъгерек якларын таза кепте сакламага даьвлендиреди.

АСЯ МУСАКАЕВА.

ДАГЕСТАНДА КАСПИЙ ЙЫЛЫ

Сувлардынъ аьллерин ийгилендируьв уьшин

Быйылгы 2017-нши йыл Дагестан Республикасын-да онынъ етекшиси Рамазан Абдулатиповтынъ карары ман Каспий йылы деп те билдирилген. Ол зат Республика Аькимбасынынъ ойы ман, регионымыздагы сувлар экологиясын ийгилендирмеге амал береек.

«2017-нши йыл бизде Каспий йылы деп билдирилген. Соны ман байланыста биз Каспий ягасынынъ, коьллер, йылгалар, сувлардынъ табият аьллерин ийгилендируьв иси мен каьр шекпеге амал табаякпыз», – деген Р.Абдулатипов.

Онынъ соьзлери мен, Дагестан уьшин энъ де маънели-

си – экологиялык тербиялав эм билимлендируьв. «Сонъгы йылларда региондагы экологи-ялык аьллер туьзелип баслаганлар. Бизге республика яшавшыларынынъ эсин айырым кепте коршаланатаган зоналардынъ, Каспийдинъ ягаларындагы эм тенъиз акваториясындагы табият аьллерининъ маъселелерине каратпага амал табылды. Кум казылып алынатаган ерлерди законсыз аьлде кулланув ман куьрес юритуьвде етимис бар. Ак-Коьл коьлининъ, Кубыла Аграханнинъ экологиялык аьллерин яхшыртув бойынша шаралар коьриледи. Биз солай ок Самур агашлыгын эм Сары-

Кум буйратты саклав сораулары ман да ювык кепте каьр

шегип баслаганмыз», – деген Р.Абдулатипов.

Аыр тергевдинъ оъз йорыгы бар

Россия МЧС-сы киши эм орта бизнес субъектлеринде тергевлер озгармаяк. Россия МЧС-нынъ «О запрещении проверок малого и среднего предпринимательства» деген 492-нши номерли аьризесине (12 сентябрь 2016 йыл) коьре, йыл сайын Федераллык закон-га (№294-ФЗ, 26.12.2008 йыл) коьре туъзилетаган тергевлер планына киши эм орта бизнес субъектлерин тергев кирмеек. Сол тергелетаган сатув-алув аьрекетине савлык саклав, билимлендирув эм социал-лык тармаклары кирмейдилер. Солай ок Россия МЧС

органлары алдын тергеген, тийисли йорыкларды бузув-ларды коьрсеткеннен киши эм орта бизнес субъектлери не кайтадан бармага керек тувыллар, эгер оларда аьдем яшавына кавыфлык тувдыратаган затлар болмаса.

Россия МЧС органына киши эм орта бизнес субъектлеринде аьдем яшавына кавыф-лык тувдыратаган затлар бар деген аьризе туьссе, олар прокура-тура эм «Опора России» яма-гат киши эм орта бизнес бойын-ша организациясы ман бирге тергев озгармага ьхтыяры бар.

Йорыклар бузылса

Прокуратура органлары ман предпринимательлик аьре-кетининъ субъектлерининъ ьхтыярларын коршалав тарма-гында законодательстводынъ толтырылувы тергелип турады. Сол тергевлердинъ бас боры-шы – предпринимательство-дынъ оьрленувине буршав беретанг ислерди, предприни-мательлердинъ куллыгын тоь-менлететаган административли тыювлыкларды аяглав эм тай-дырув. Эгер район прокурату-расынынъ куллыкшылары тер-гевлер барысында патшалык тергевлер органларынынъ кул-лыгында правобузувлар тапса, прокурор ман административли правобузув акында (РФ КоАП 19.6.1 статьясы) карар алынады. Эгер олар планнан тыс тергев-лер этеек заманда, прокуратура куллыкшыларына билдирме-се, карар яшавга шыгарылады. Прокурор бу тармакта бузув-ларды аянлав эм тайдырув бой-ынша оъз ьхтыярларын яшавга шыгарувда «Россия Федераци-ясынынъ прокуратурасы акын-да» деген Федераллык законы ман беркитилген амалларга, РФ

Амаллар алынган

Дагестан Республикасы-нынъ прокурорынынъ «Ков-лем информационлык амалла-ры ман биргелесте ислев акын-да» (16.07.2013 й. № 83/40) талаплавларынъ 4-нши пун-ктын толтырув ниет пен, рай-он прокуратурасы ман муни-ципаллык службасы акында законодательствосынынъ тол-тырылувы тергелди.

Сол тергевлерге коьре, 2016-ншы йылдынъ июнин-нен алып «сельсовет Карагас-ский» авыл поселениесининъ аккимбасынынъ орынбасары (секретарь) муниципаллык

куллыкшысынынъ иси мен бирге Авыл депутатлар ййы-нынынъ депутатынынъ кул-лыгын юриткен, сол зат закон талаплавларын бузады.

Соны ман байланыста 2017-нши йылдынъ 31-нши январин-де район прокуратурасы «сель-совет Карагасский» авыл посе-лениесининъ аккимбасынынъ йогарыда айтылган муници-паллык куллыкшыды куллык-ка алув акында токтаска тыов-лык салган. Соьйтип, 2017-нши йылдынъ 6-ншы февралинде авыл аккимбасынынъ орынба-сары куллыктан босатылган.

Келгенлерди кабыл этеекпиз

2017-нши йылдынъ 24-нши март куьнинде Ногай районы бойынша прокуратура мека-нында Дагестан Республикасы-нынъ прокурорынынъ мобиль-ный приемныйы оъз куллыгын юритеек. Олай дегенимиз, ДР бойынша аьдем эм предприни-мательерди коршалав ьхты-ярлары бойынша прокуроры-

нынъ Уполномоченныйы келген аьдемлерди кабыл этип алаяк. Йолыкпага суьйген аьдем-лер 8 (8722) 55-33-46 номерли телефонга тел согып, эртерек-тен язылмага керек болады.

А. ДИЛЬМАНБЕТОВ,
Ногай районы бойынша прокурордынъ орынбасары.

Янъылыклар киритилген

Яшавшыларды, сонынъ ишинде балалары бар аьел-лерди, социаллык яктан коршалав ман байланыслы федераллык законына янъ-ылыклар кирилип, кабыл этилингеннинъ сырасында коьп регионлар социаллык тоьлевлерди керексинуув принципи негизинде тоьле-меге амалсыз болдылар.

Соны ман, балалардынъ балалар бавларына юрген-лери уьшин акша тоьлев йосыгы туьрленген. Айт-пага, ДР-нынъ «О прожи-точном минимуме в Респу-блике Дагестан» законына (6.07.2005 й., № 28) коьре ол квартал сайын токтастыры-лады эм ДР Оькиметининъ токтасы ман (17.11.2016 й., № 335) 2016-ншы йылдынъ III кварталына 9059 маь-нет акша болады. Сонынъ уьшин балалар бавына акша тоьлев уьшин сонынъ акында справка туьзетуув керек.

«Балалар» пособиеле-рин индексациялав йорыгы да туьрленген, ол былтыр токтастырылган инфляция

дережесине коьре этилине-ди. Соны ман тоьмендеги пособиелер 5,4% индекса-цияланган:

– медучреждениелер-де шаркы авырлыгынынъ баслапкы болжалларында эсапка турган кыскажкы-ларга бир кере берилетаган пособие – 613,14 маьнет;

– бала тувганда бир кере берилетаган пособие – 16350,33 маьнет;

– балады карав бойын-ша берилетаган пособие алдынгы кадерде саклан-ган (тоьлевден алдындагы болжалда эки йылда орта айлык кыйын актан 40%), тек пособие кадери туь-рленген (пособие алувыш-га киши яде уьйкен тоьлев-лер берилмеге керек заман-ларда).

Айтпага, ислемейтаган ата-аналар балады 1,5 яска толганша дейим караган-лары уьшин 3065,69 маь-нет акша кадеринде посо-бие бериледи – биринши балага эм 6131,37 маьнет акша – экинши эм оннан сонъгы балаларга. Йылда-

гы страховой негиз каде-риннен артатаган кыйын ак (2017-нши йылда ол сан – 755 мынъ маьнет) ала-таган ата-аналар бир бала уьшин алатаган энъ уьйкен пособие кадери – 23120,66 маьнет акша. Кайбир реги-онларда «пилотный» деп аталган проект аьрекетлей-ди. Ога коьре пособиелер куллык пан канагатлавшы тувыл, РФ социаллык стра-хование Фондынынъ ерли органларыннан тоьленеди. Дагестан Республикасында бу проект 2019-ншы йыл-дынъ 1-нши июль – 31-нши декабрь болжалында яшав-га шыгарылаяк.

Оннан баска болып, РФ Ис эм социаллык корша-лав министерствосы ман социаллык яктан яклавда аьел керексинуувине баа беруув бойынша маслагат-лар берилген (бу документ аьли уьшин яшавга кири-тилмеген). Онда аьел кели-ми эсапка алынады эм кай-бир аьеллерге пособие бер-мей коймага болатоганы бойынша аьллер коьрсети-

леди:

– эгер аьел агзалары-нынъ байырлыгында эки эм оннан да артык турак уьйлер болса;

– эгер аьел агзалары-нынъ байырлыгында бай-ыр турак курылысы уьшин алынган ер участогы бар болса (коьп балалы аьел-лерден баска);

– эгер аьел агзалары-нынъ байырлыгында бир яде оннан артык коьлик амалы болып, аьрисининъ кулланув болжалы бес йыл-дан артпаган болса;

– эгер аьел агзалары-нынъ байырлыгында авыл хозяйстволык техника саны биревден арткан болса...

Бу эм сондай баска аьллер кабыл этилинсе, РФ субъектлерининъ пат-шалык власть органлары-на эм ерли самоуправление органларына оларды кул-ланмага маслагат берилеек.

У. ОМАРОВА,
ДР-да аьдем ьхтыярла-ры бойынша уполномочен-ный.

РОССИЯ МВД-нынъ НОГАЙ РАЙОНЫ БОЙЫНША БОЬЛИГИНИНЪ ДЕЖУРНЫЙ КЕ-СЕГИНЕ ГРАЖДАНЛАРДЫНЪ КЫЯНАТЛЫК, АДМИНИСТРАТИВЛИК ЫХТЫЯР БУ-ЗУВЛАР ЭМ БОЛГАН ИСЛЕР АКЫНДА БИЛДИРУВВИНИНЪ

ЙОРЫГЫ

Россия МВД-нынъ Ногай районы бойын-ша боьлигининъ дежур-ный кесегине кыянатлык, административлик ьхты-яр бузувлар эм болган ис акында аьризелер язылма кебинде, почта ман, теле-граф пан, ортак кулланув информационлык тарма-клары, факсимильный яде байланыстынъ баска туь-рли кеби бойынша туьспеге болады. Яде сондай аьри-зелер аьризе беруьвши-динъ оъзи яде онынъ ваь-кили мен аькелип берил-меге, солай ок кыянатлык, административлик ьхтыяр бузувлар, болган ис акын-да билдируввлер авызла-ма кебинде берилмеге де боладылар.

Кыянатлык, админи-стративлик ьхтыяр бузув-лар, болган ис акында аьри-зелерди эм билдируввлерди сиз Терекли-Мектеб авыл-дынъ Буйнакский орамын-дагы 1-нши номерли Рос-сия МВД-нынъ Ногай рай-оны бойынша боьлигининъ бас меканындагы дежур-ный кесегине (кешеси-куьндизи мен ислейди) бермеге яде полициядынъ уполномоченный участ-ковыйына яде яшайтаган еринъиз бойынша кайсы

бир полиция куллыкшысы-на да айтпага боласыз.

Гражданлардынъ аьризелери мен куллык этуув йорыгы «РФ МВД территориаллык орган-ларында кыянатлык, административлик ьхты-яр бузувлар, болган ис акында аьризелерди эм билдируввлерди алув, регистрациялав йосы-гы акында инструкция-ды беркитуув акында» деген 736-ншы номерли 29.08.2014-нши йылда-гы Россия МВД буйрыгы бойынша белгиленген.

Аьризелерди карав эм солар бойынша карарлар кабыл этуув Россия Феде-рациясынынъ УПК-нынъ 141-144-нши статьялары-на коьре белгиленеди.

Патшалык ярдамы беруьувдинъ сырагылары акында аьризе беруьвши-лерге билдирув

Кыянатлык, админи-стративлик ьхтыяр бузув-лары эм болган ис акында аьризе (билдирув) бойын-ша кабыл этилинген карар акында информация аьри-зе туьскен сонъ 24 сабат ишинде аьризе беруьвшиге йибериледи. Сол ок заман-да аьризе беруьвшиге сол карар бойынша шагын-

мага болатоган ьхтыяры эм шагынув этуув йорыгы анълатылады.

Аьризе беретканда билмеге керексиз

Аьризе мен дежурный кесекке келгенде, сизинъ аьризеньизди регистрация этпеге, сизге болган ислер акында билдируввлер-ди эсап этуув китабинде (КУСП) регистрацияланув номери мен эм боьликке аьризе берген заманынъыз бан бирге билдирув тало-ны берилмеге тийисли. Ол зат сизге сизинъ аьри-зенъиз кимге берилгенин эм соны ман байланыста кайдай шаралар коьрилип турганы акында билмеге онъайлык береди.

Кыянатлык, админи-стративлик ьхтыяр бузув-лар акында сеним телефо-ны ман билдирув туьскен-дей болса, соларды алган уполномоченный куллык-шы билдируввлерди эса-плав кебинде белгилейди, соларды рапорт пан берки-теди эм КУСП-да аьрекет-леп регистрация эттирув уьшин территориаллык органынынъ дежурный боьлигине йибереди.

Аьризедэ язылган информацияда оьтирик билдируввлер болмага

керек тувыл (сонынъ акын-да аьризе беруьвшиге бил-дириледи эм ога кол басты-рылады). Сондай зат бола калса, сизди «Биле коь-ре берилген ялган билди-рув» деген РФ Уголовлык кодексининъ 306-ншы ста-тьясы бойынша уголовлык яваплыкка тартпага бола-дылар.

Аьризе язувдынъ уьл-гилери мен Россия МВД-нынъ Ногай районы бой-ынша боьлигининъ дежур-ный кесегинде таныспага боласыз.

Россия МВД-нынъ Ногай районы бойынша боьлигининъ дежурный кесегининъ телефонла-ры: 02 (ортак служба) яде 2-14-78 (сеним телефоны); мобильный телефон ман занъ согаж болсанъыз 020 номерди аласыз. Телефон-лар ман соьйлевлер дежур-ный кесектинъ сигналлар-ды регистрациялайтаган коьп тармаклы цифровой комплексине языладылар эм сизинъ полицияга занъ сокканынъыз акында аян шайыт боладылар.

Россия МВД-нынъ Ногай районы бойынша боьлигининъ штабы.

Яшавды ийгилендируувге ярдам болсын

Коьптен бери билдирилгенлей, оьткен юма соньгы куьн Ногай районунынь маданият уьйинде «Обнерине бай халкым» деп аталган ногой тилинде 1-нши халклар ара КВН фестивали озгарылды.

Халкымыздынъ яс-явка шарасында Карашай-Шеркеш Республикасынынъ окувшыларынынъ «Кишкей кобанлар» деген командасы, Ставрополь крайынынъ Тукуй-Мектеб, А-Х.Джанибеков эм Кадрия атындагы Терекли-Мектеб, Нариман, Карагас, Орта-Тоьбе авыл школаларынынъ, баьриси 7 командалар катнастылар. Фестивальге солай ок Казахстан элиннен конак болып келген окувшылардан туьзилген КВН командасы, ярыста ортакшылык этпей, каравшыларга айырым озь программасын коьрсетти.

КВН (кувнак эм тапкырлар клубы) козгалысы бизде кенъ тамырласпаганнан эм таралмаганнан себеп, бу йолгы фестиваль тек районумызда тувыл, туьрли регионларда бирге яшайтаган халкымыз арасында энъ бириншиси болады. Соны ман биз ана тилиндеги бу йылгы фестивальден ногой КВН тарихин баслаймыз.

Фестивальди «Ногой Эл» федераллык миллет-маданият автономиясынынъ етекшилер, «Ногойский район» МО «Яслык» яслар орталыгы токтастырган эм уйгынлаган эди. Айтылган шарадынъ бас ниети – Ногой районуна КВН козгалысын оьрлентуьв эм таралтув, талаплы, оьнерли эм тапкыр ясларды колтыклав, ногой тилин саклав эм оьрлентуьв.

Фестивальди ашаятып, «Ногой Эл» ФНКА Оьр Советининъ председате-

ли Казмагомед Янбулатов онынъ катнасувшыларын кутлады.

– Бу фестиваль баьрмизди де бирлестиреди. Буьгуьнги шарага, узак йолды кыскартып, Казахстан элиннен кардаш халкымыздынъ командасы да конакка келген. Оларга уьйкен тилек, бизим абырайлы оьрметли Нурсултан Назарбаевке салам айтарсыз! Биз оны ман оьктемсыймиз.

Терекли-Мектеб авылы – Россиядынъ баьри ногойларынынъ политикалык эм маданият орталыгы. Ногой халкы кайда яшаса да, тилди, динди мутпайды. А мине буьгуьн баьрмиз де бирлесип мунавдай абырайлы фестивальди озгарамыз, – деп белгиледи К.Янбулатов.

Муннан сонъ сценада бири-бирин авыстырып баьри ети командалар да оьз оьнерлерин коьрсеттилер. Командалар коьп болганга эм олар мунавдай шарада биринши кере катнасувын эске алып, аьр бириси ярыстынъ тек бир кезеги – саламлав бойынша ярыстылар.

КВН-ды Орта-Тоьбе авыл орта школанынынъ «Суьйимбийке» деген командасы ашты. Команда оьз атын акламага шалысты демеге керек: халкымыздынъ тарихининъ даньклы бетлерин, ана тилимиздинъ байлыгын, онынъ оьткир юморын, миллет кийимин эм тапкырлыгын онынъ яс катнасувшылары оьзлерининъ оьнери мен каравшыларга

ювык коьрсеттилер.

Командалардынъ ярысына 8 аьдеменн туьзилген жюри белгилерин бердилер. Жюри агзалары: «Ногойский район» МО администрациясынынъ «Яслык» яслар орталыгынынъ председатели Сафар-Али Сарсеев, «Ногой Эл» ФНКА Оьр Советининъ агзасы, язувшы Валерий Казаков, Д.Шихмурзаев атындагы Кумлы авыл орта школанынынъ ана тилден окутувшысы Софият Аджигельдиева, Ногой район маданият уьйининъ концертмейстери Гульфия Кокоева, «Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ оьз хабаршысы Гульфира Бекмуратова, бу сыдыралардынъ авторы, Патшалык ногой драма театрынынъ актеры Фазиль Оразбаев, Патшалык ногой халк саз алатлар оркестрининъ бас дирижеры Бекмурза Кудайбердиев конкурстынъ барысын тешкеруьвли тергемеге шалыстылар. Олар аьр бир командадынъ шыгуына юмор, оьнер усталыгы, командадынъ келпетин яклавды, сцена материалынынъ маьнелиги, коьрсетуьв коьрнеклиги, ногой тилди таралтувы бойынша белгилерин бердилер.

Оьзлери акында каравшыларда аьруьв эсти Нариман авыл орта школанынынъ «Куда-кудагайлар», Черкессктен келген «Кишкей кобанлар», А -Х. Джанибеков атындагы орта школанынынъ «Тереклидинъ яслары» командалары калдырдылар. Карагас

авыл орта школанынынъ «Кыпшаклар» эм Тукуй-Мектеб авыл орта школанынынъ «Авылдынъ коьрки» деген командалары да ийги катнаспага шалыстылар.

Жюри карары ман КВН-да 3-нши орын Карашай-Шеркеш Республикасынынъ «Кишкей кобанлар», 2-нши орын Орта-Тоьбе авыл орта школанынынъ «Суьйимбийке» командаларына берилди. Ярыстынъ енъуьвшиси деп жюри агзаларынынъ ортак карары бойынша Терекли-Мектеб авылдынъ Кадрия атындагы орта школанынынъ «Кувнак юлдызлар» деген командасы белгиленди. Онынъ катнасувшылары ярыска ийги кепте аьзирленгени кайсы ягыннан да коьринди: оьнер усталыгы, коьрсетуьв коьрнеклиги, командадынъ келпетин яклавды, сцена материалынынъ маьнелиги бойынша бу команда оьзининъ йогары аьзирлигин коьрсетти. «Кувнак юлдызлардынъ» боьтен де мага ана тилимиздинъ йойылув маьселесин, окув

китаплердинъ етиспевлигин, ногой балаларга ногой атларын тагувымыздынъ койылып барувын аялап коьрсетуьви ярады. Окувшылар сол темага багысланган кишкей юмор сценасын да аьруьв коьрсеттилер. «Кувнак юлдызлар» оьз баннерин де аьзирлегенлер (баскалардынъ биревинде де ол зат йок эди).

Бу ерде тагы бир зат акында айтпага туьседди. Мысалы, бирер командалар коьрсетуьв коьрнеклиги, оьнер усталыгы яклардан баскалардан артык болса да, командаларынынъ келпетин яклавды, сцена материалынынъ маьнелиги, юмор, ногой тилди таралтув якларыннан мактагандай тувыл эдилер.

Яслардынъ ана тилиндеги биринши шарасын яс юритуьвши Даниял Исакаев тийисли дережеде юритпеге шалысты. Элбетте, ога да келеекте мунавдай КВН-лердинъ дайымлык юритуьвшиси болув уьшин эндиги де оьз усталыгын, тил шеберлигин арттырув керегеди.

Экиншилей, командаларга мунавдай ярысларга аьзирленуьв уьшин 1-2 айдынъ берилуьвин аз деп ойлайман, коьбисинше конкурсларга аьзирлик коьрилмеге кеминнен 5-6 ай бериледи. Ол затгы эсте тутув керек, неге десе бизим яслар уьйкен КВН-ге биринши абытын этип туры.

Уьшиншилей, КВН козгалысын бизим район еринде кенъ таралтпага керекпиз. Мунавдай конкурста бизге яшамага буршав беретаган маьселелер коьгерилмеге тийисли, сатира, юмор кайсы заманда да ямагатымыздынъ кемшиликлерин коьзге туьртип коьрсетип, соларды шешпеге ярдамласкан. Бизим ясларымыз халкымыздынъ маьселелери мен танысып, соларды шешуьвге ымтыларлар. Олар яшавымызды янъыртувда, ийгилендируьвде белсенли катнаспага борышлы. КВН козгалысынынъ бас ниети солай болмага керек.

М.ХАНОВ.

Суьвретлерде: яслардынъ кужырлы эм кызыклы ярысында.

КАЛЕНДАРЬ

Аьдетлер эм байрамлар – миллетинъ бир белгиси

Дагестан Республикасынынъ Миллет политикасынынъ колтыклавы ман язувшы, журналист, прозаик, коьплеген йолязбалардынъ авторы Владимир Севриновский Дагестан аьдетлерининъ эм байрамларынынъ календарин туьзип, шыгарган.

Сога Кирис соьзинде автор булай деп язган:

«Дагестан туьрли миллетлер биргелесип яшайтаган ерлердинъ бириси болады. Аьр бири-сининъ оьз тили, маданияты, аьр бири-сининъ байрамлары эм ата-бабалардан калган аьдетлери бар. Бу ер мынъ йыллар дин эм цивилизация араларында болып келеди. Мунда Йибек йол уьстинде тергевлер тутканлар. Республикада уьш туьрли диннинъ ваькиллери татымлыкта яшайдылар. Сол татымлыкта яшайтаган туьрли миллетлердинъ маданиятлары да карысып, ортак аьдетлер де тувганлар. Олар, Дагестан Республикасына да тек оьзине келискен ярасыклыкты берип,

РАЗЫЛЫК

Бас иемиз сизинъ алдынъызда

Ногай районынынъ Червленные Буруны авылынынъ ерли больницасында яс билимли врач Солтан Руслан увылы Кургановтынъ етекшилеви астында тыпак ис коллектив белсенли куллык бардырады.

Янъыларда биз бир неше аьдем болып, сол аьдемлердинъ каравы астында, эмленип шыктык.

Ак юрегимизден уьйкен савболсынымызды кеше демей, куьн демей коьмекке келмеге аьзир Альмира Муталимовага, дайым шат коьнъили мен карайтаган Бурлиант Юсуповага, медсестралар: Медина Насыровага, Замира Чигировага, Альмира эм Нурлухан Кулаеваларга, Заира Баймурзаевага, Зафира Махмузовага, Айсылув Алимиевага, Санев Арикбаевага, тазалыкты тутатаган Бариат Озганбаевага, Марзиет Акмур-

дуния ман байланысты туттырып келеди. Навруз байрамларда янатаган отка карасак, Кызыл бас халкы эске туьседи, лак эм кумык халкларынынъ бал ашувы – орыслардынъ аьдетине усаслы эди. Бир-бирисиннен армаганда яшайтаган халклардынъ аьдет-турмысларын тенълестиргенде де, биз аьр бири-сининъ бир-бирине ювыклыгын коьремиз. Сол халклардынъ кардашлыгын эм ортак тамыры барын белгилеймиз».

Календарь авторынынъ айтувына коьре, XX оьмирде белгиленген байрамлардынъ биревлери эскирген, белгиленмейдилер, XXI оьмирде белгилевге аьдетке кирген байрамлар да бар. Дагестан аьдетлерининъ эм байрамларынынъ календаринде бир неше кесек бар. Олай дегенимиз, мунда айырым дин, янъы кирген байрамлар эм сондай баскалар бар.

Мунда туьрли суьвретлер де киргенлер.

Г. САГИНДИКОВА.

КЫСКАША

Халклар ара шара

Дагестан Республикасынынъ Оькиметининъ Председателининъ биринши орынбасары А.Карибовтынъ буйрыгына коьре (14.02.2017 й.), 2017-нши йылдынъ апрель айында II Халклар ара яслар спорт шарасы озгарылаяк.

Бу шарады «Кавказ» атлы коьп профильли наркотиклерге карсы ассоциациясы коммерциялы болмаган организациялар Ассоциациясы ман бирге уйгынлайдылар.

Сол проект ишинде бир неше шаралар озгармага ниетленеди. Айтпага, туьрли спорт конкурслар, анъ концертлер эм сондай баскалар.

Г. КУРГАНОВА.

С.Асиятиловтынъ эстелигине

Янъыларда Махачкалада грек-рим куьрес бойынша халклар ара турнир болып озды. Белгиленген базласлар коьрнекли политика аьрекетшиси Суракат Асиятиловтынъ эстелигине 5-нши йыл озгарылады. Турнирде 2002-2004-нши йылларда тувган 300-ден артык йигитлер ортакшылык эттилер. Айтпага, республикамыздынъ эм Россиядынъ спорт школаларынынъ тербияланувшылары, Армения, Азербайджан эм Донецк Республикаларынынъ йигитлери.

Солай ок шарадынъ официаллык ашылувында бек коьп сыйлы аьдемлер, олардынъ сырасында министрлер кабинетининъ агзалары, белгили спортсменлер, коьрнекли ямагат аьрекетшилери, Суракат Асиятиловтынъ дослары эм кардашлары катнастылар.

Футбол

Янъыларда Махачкаладагы «Труд» стадионында Россиядынъ Согыс-тенъиз флотынынъ эм Ираннынъ Согыс-тенъиз куьшлери командалары киши-футбол ойнадылар. Ойында Россия моряклары коьнак коман-дады 4:3 эсап пан енъдилер.

Йолдаслык футбол матчтын ашаятып, ойын катнасувшыларга каратылган соьзлерин Каспий флотилиясынынъ етекшилевининъ орынбасары, биринши ранглы капитаны Александр Прохоров эм ДР спорт эм физическая культурадынъ министрининъ орынбасары Гайдарбек Гайдарбеков айттылар. Олар оьз соьзлеринде сосы шара Россия эм Иран арасындагы байланысты беркитуьвге демевлик этер деген сенимлигин билдирдилер.

Н. КОЖАЕВА.

ЯСЛАР ЭСИНЕ

Кашан кайтар балалар СЫРТ ЯКЛАРДА ИСЛЕЙТАГАН ЯСЛАРГА

Яным суьйген аз халкым,
Ййрадынъ дуныя ман.
Куллык таппай ясларынъ,
Шыгып кетти азбардан.

Сол амал саьбийлердинъ.
Куьшим бар деп баьтирлер
Авыртпасын беллерин.

Уьйде калган тек картлар,
Шыкканлар пенсияга.
Савлык болсын ясларга
Яшавга казанмага.

Савлык дайым да керек:
(Эсейгенде билине)
Ожагына сав келип,
Балалар оьвтирмеге.

Кыйын бола, билемиз,
Онда куллык таппага.
Турган уьшин тоьлейсиз:
Ер керекше ятпага.

Амалларым, балалар,
Савлыкты сиз сакланъыз.
Казанып дуныя ййыйп
Тувган якты мутпанъыз.

Баьр заттан, Аллам, сакла,
Балалардынъ савлыгын:
Яслык пан билмейдилер
Аш сувыктынъ зарарын.
Авыр куллыгын коьтер

Тувган яklar карайды
Сизди, коьзин авырттып.
Кашан кайтар балалар
Аналарын куванттып.
Касым Аджимурзаев.
Сары-Су авыл.

ЯШАВШЫЛАР ЭСИНЕ

Терек олтыртып, пайдалы ис эт

Сыйлы Ногай район яшавшылары!

Аьр йыл сайын Россия бойынша, Аталыктынъ табияты уьшин бек пайдалы оьзгерис – орманлыкты олтыртув куьни белгиленеди. Йыл сайын бу куьн май айынынъ экинши юма сонъгы куьнине келеди. 2017-нши йылда да бу байрам куьнин 14-нши майда белгилемеге ойланадылар, тек токтас кабыл этилингени йок, неге десе биз яшайтаган кубыла яklarга язлык эртеректен келеди.

Аьдетинше, орманлыкты олтыртув – шатлыклы шара тувыл, бу ямагат акциясына куьшли усаслы. Сонынъ уьшин аьр бир мырады бар аьдем оьзининъ орамына, авыл паркына, уьй азбарына болса да, бир терек олтыртса да, пайдалы болады. Сол тереклерди не уьшин олтыр-татаганымызды кишкей саьбий де биледи. Соларга «ясыл енъил» деп айтадылар. Тереклер – бизим таза авамыз. Олар табият-

ка кислород береди, оьзлери-не углекислый газды аладылар.

Орманлыклардынъ коьп пайда-сы бар. Солар авыл хозяйствосын-да, кумды, карды ыславда да коьмеги болады, кыскаша айтканда, табияттынъ тыскы ййги болмаган аьлдерден тыйдажылык этеди-лер. Эгер биз паркларда тыншяятаган шакларда, тереклерге коьз карасымызды тасласак, баьри болган маьселелеримизди мутамыз, олар оьз ярасыклыклары ман коьзди кувантадылар.

Бизим аьр биримиз оьзиннен басламага керек, бу язлыктынъ ярасык куьнинде коьп болмаса да, бир терек болса да олтыртпага борышлы боламыз. Ногай районинда, терек олтыртув куьни 25-нши мартта болаяк. Баьри район яшавшыларын сол акция бойынша катнаспага шақырамыз.

Р.БАКИЕВ,

«Ногай лесничество» ГКУ етекшисининъ орынбасары.